

Aida Beatrice MARC
(Universitatea de Vest
din Timișoara)

Principesa pianistă - Elena Bibescu

Abstract: (The pianist princess - Elena Bibescu) One of the great ladies of the purely Romanian female aristocracy was the princess and pianist Elena Bibescu. She is very little known and present in our Romanian consciousness, although in her times she was the cultural ambassador of Romanian people in Europe; she lived during the period when art experienced one of its strongest flourishes and accomplishments: the famous “La Belle Epoque” period! Elena Bibescu played the role of her life as a European cultural ambassador, an “activity” carried out in her artistic salon where people from high society gathered, a salon in which friends were connected and philosophical, literary and musical ideas were shared. Elena Bibescu was also a remarkable pianist with a talent whose echo reached from Paris, London, Bucharest, Berlin and Vienna to the United States of America, where she accomplished successful concerts mentioned in the press of the time. Along with the role of pioneer of the career of George Enescu the one who became our great national composer, the name of Princess Bibescu is also related to a new concept in Bucharest, at the high, European level to which she brought the concert. Thus, at the recital she played under the patronage of royalty at the National Theater, in the presence of the royal couple, the Bösendorfer piano house in Vienna sent the first piano of that brand to be used on the Romanian stage. Princess Bibescu, through her innate generosity when asked, did not spare any effort to support those in need, but who also put a good word for young, talented musicians and eager to assert themselves; through acculturation she brought a new breeze in the Romanian musical culture.

Keywords: *aristocracy, pianist host, music, personality.*

Rezumat: Una dintre marile doamne ale aristocrației feminine de sorginte pur românească a fost principesa și pianista Elena Bibescu. Ea este foarte puțin cunoscută și prezentă în conștiința noastră românească cu toate că la vremea ei a fost ambasadoarea culturală a românilor în Europa, în perioada când arta a cunoscut una dintre cele mai puternice înfloriri și împliniri ale sale: perioada “*la belle époque*”! Elena Bibescu și-a jucat rolul vietii ca ambasadoare culturală europeană, “activitate” desfășurată în salonul său artistic în care s-a perindat lume din înalta societate, salon în care s-au legat prietenii, s-au însămânțat idei filozofice, literare și muzicale. Ea a fost și o remarcabilă pianistă cu un talent al cărui ecou a ajuns din Paris, Londra, București, Berlin și Viena până în Statele Unite ale Americii, unde a susținut concerte de succes menționate în presa vremii. Alături de rolul de deschizător de drumuri al carierei celui care a devenit succes menționat în presa vremii. Alături de rolul de deschizător de drumuri al carierei celui care a devenit marele nostru compozitor George Enescu, numele principesei Bibescu este legat și de încetățenirea conceptului de concert la București, la nivelul înalt, european la care a adus concertul. Astfel la recitalul pe care l-a oferit sub patronajul regalității la Teatrul Național, în prezența cuplului regal, casa de pian *Bösendorfer* din Viena a trimis primul pian de acea marcă ce va fi folosit pe scena românească. Principesa Bibescu prin prisma personalității ei, prin generozitatea sa înăscută atunci când i se cerea nu precupețea efortul de a sprijini persoanele nevoiașe, dar care punea și o vorbă bună pentru tineri necunoscuți, talentați și dornici de afirmare; prin aculturație a adus un nou suflu în spațiul muzical românesc.

Cuvinte-cheie: *aristocrație, pianistă, amfitrioană, muzică, personalitate.*

Una dintre marile doamne ale aristocrației feminine de sorginte pur românească a fost principesa și pianista Elena Bibescu. Ea este foarte puțin cunoscută și prezentă în conștiința noastră românească cu toate că la vremea ei a fost ambasadoarea culturală a românilor în Europa, în perioada când arta a cunoscut una dintre cele mai puternice înfloriri și împliniri ale sale: perioada “*la belle époque*”! La acea vreme reședința principesei nu putea fi alta decât capitala Franței, Parisul, leagănul cultural al Europei-unde împreună cu soțul său Alexandru Bibescu și cu fii săi Anton și Emanuel Bibescu au scris pagini de istorie care din păcate au fost prea repede date uitării.

Elena Bibescu și-a jucat rolul vieții ca ambasadoare culturală europeană, activitate desfășurată în salonul său artistic în care s-a perindat lume din înalta societate, salon în care s-au legat prietenii, s-au însămânțat idei filozofice, literare și muzicale. Ea a fost și o remarcabilă pianistă, cu un talent al cărui ecou a ajuns din Paris, Londra, București, Berlin și Viena până în Statele Unite ale Americii, unde a susținut concerte de succes menționate în presa vremii. Admirată de Liszt, care a catalogat-o ca “excelentă pianistă” sau cum a mărturisit Aglae Erbiceanu într-o scrisoare către fiica sa, pianista Constanța Erbiceanu,” ca având o tehnică mare remarcabilă, cu viață în joc “(Erbiceanu 1989, 134); se mai spune că ar fi cântat cu atâta pasiune, încât atunci când concerta intra în transă, iar la final intra într-un leșin profund.(Ghiorghe, Sabina 2012)

Elena Bibescu, descinde dintr-o familie de nobili, vechi moșieri din ținutul Moldovei și anume din familia Kostaki Epureanu ce are rădăcini până la domnitorii Mihail Racoviță, Ioniță Sandu Sturdza și cronicarii Miron Costin, Ion Neculce înrudită fiind și cu marile familii aristocrate Catargiu, Mavrogheni, Balș, Costache Negri. (Zeletin 2016, 48) Elena este cel de-al 2-lea urmaș al familiei Kostaki Epureanu dintre cei 3 copii ai familiei.

Fiica cea mare Ecaterina Kostaki căsătorită Esarcu, a fost supraviețuitoarea familiei; mezinul Ion Kostaki a decedat în preajma vârstei majoratului. Mama, provenită tot din familie de moșieri, Maria (cunoscută de localnici sub numele de Marghiolița) este fiica logofătului Sturdza Bârlădeanu și a Smarandei Costandache. Tatăl, Manolache (Emanoil) Kostaki Epureanu, un personaj poate mai puțin cunoscut pentru unii dintre noi, dar care joacă un rol deosebit în istoria românilor: el este un pion central al evenimentelor politice ale sec.al XIX-lea care au dus la înfăptuirea României moderne și independente. Manolache Konstantin Epureanu a fost unul dintre marii patrioți ai României; alături de fratele său Grigore, ei sunt primii români care își dau doctoratul în drept, la Jena, în Germania.

Ceea ce îl face să iasă din anonim pe Manolache Kostaki Epureanu și să devină unul din oamenii implicați în istoria noastră este faptul că a avut o strânsă legătură cu Alexandru Ioan Cuza și implicit cu actul Unirii. În anul 1857 înființează Comitetul Unionist și astfel devine unul din autorii diplomați, morali și politici ai Unirii Principatelor (Ibidem, 60). El a fost și cel care a redactat discursul jurământului rostit de Cuza la învestirea sa ca domn al Moldovei și Țării Românești, fiind sfătuitorul și sprijinul acestuia în problemele politice ale țării. Printre funcțiile politice pe care le-a

îndeplinit a fost și cea de Președinte al Adunării Constituante în fața căruia regele Carol I a depus jurământul de slujire a poporului român în 1866. În anul 1870 devine președintele Consiliului de Miniștri iar doi ani mai târziu ocupă funcția de ministru al justiției în guvernul Lascăr Catargiu. La un an după înființarea Partidului Național Liberal, în 1876 avea să fie ales premier al guvernului liberal.

Entuziasmat de personalitatea și patriotismul lui Kostaki Epureanu, Eminescu menționează faptul că acesta era de o inteligență scilpitoare, cu un spirit cumpătat dar un mare patriot spunând că crezul său fundamental era că ”orice stat e osândit la retrogradare sigură când încape pe mâna oamenilor care-și fac din politică o meserie de câștig, un mijloc de îmbogățire ori de trai bun” tot Eminescu notează că acesta nu a precupețit nici un efort pentru a-și împlini idealul ”bazat pe libertatea de a face ceea ce e bine și just, pe spiritul adevărului și al muncii” (Ibidem, 49)

Prințul Alexandru (Mavrocordat) Bibescu, soțul principesei, fiul lui Zoe Mavrocordat și al domnitorului Țării Românești, Gheorghe Bibescu, era un rafinat om de cultură, iubitor de muzică și spectator fidel al concertelor Elenei, soția sa. El a fost primul muzicolog român din Franța, pe a cărui linie de sânge o continuă și se remarcă strănepotul său, eminentul muzicolog ce deține rubrica permanentă a prestigioasei *Revue des deux Mondes*, domnul Mihai de Brancovan.

Un bibliofil împătimit, cu o colecție de 10.000 de volume, a fost și un iubitor al scrisului; regina Carmen Sylva îl aprecia ca om și ca scriitor, apelând uneori la sfatul lui; într-o scrisoare adresată pianistei îi scrie acesteia: ”Știi că am o imensă încredere în soțul pe care îl ai: are ceva pur și curat în ființa lui, sentimentul frumosului, mare finețe și rafinament de percepție”. În 1894 soțul principesei a fost numit Președintele Societății de Lingvistică din Franța; a pus bazele ”Fundației Alexadru Bibescu” și a oferit Premiul ce-i purta numele care să fie atribuit unor lucrări privind istoria limbilor romane, de preferință a limbii române. Ca scriitor lucrările sale în versuri sau proză au ocupat un loc aparte în literatura franceză.

Dintre personajele de seamă din istoria culturii românești și europene fac parte și cei doi fii ai principesei, Anton și Emanuel Bibescu, admirați în societatea mondenă drept prinți tineri, erudiți ”frumoși ca niște zei” (Sturdza 2016, 31) și comparați adesea cu Frații Karamazov. (Ibidem, 35) Emanuel, un intelectual rafinat, o fire discretă, cu un caracter sensibil, a fost școlit împreună cu fratele său la Kent-Anglia, mai apoi în Paris; fost deputat de Mehedinți a trăit în cea mai mare parte în preajma fratelui său călătorind între Corcova (moșia familiei din Mehedinți), Paris și Londra. Emanuel, botezat astfel după numele bunicului din partea mamei, un tip erudit bine ancorat în societatea pariziană, prieten cu René Blum (muzicolog și editor-fratele primului ministru Leon Blum) a făcut parte dintre cercurile apropiate ale lui André Gide, celebru scriitor francez. Crescut într-un mediu îmbibat de cultură, acesta a fost și un mare cunoscător și iubitor de artă. La un moment dat când Paul Gauguin nu era încă un nume consacrat, Emanuel recunoscând talentul său înăscut, l-a ajutat pe acesta într-un moment dificil, plătind foarte scump un tablou, ca să-l scoată din încurcăturile

financiare. După o călătorie în Japonia, se întoarce cu o boală incurabilă în care ajunge pe jumătate paralizat. Neputând accepta această infirmitate, trei ani mai târziu se sinucide. Avea vârsta de 43 de ani.

Printre cei care rămân profund marcați de amprenta Bibeștilor se află și diplomatul și scriitorul Paul Morand care găsisse în cei doi frați un ghid admirabil al catedralelor Angliei și al vechilor cartiere pariziene; ajuns celebru, Morand mărirusește: „n-am crezut că voi datora unor români faptul de a fi învățat să cunosc orașul unde m-am născut” (Ibidem, 45); mai târziu îi dedică lui Emanuel nuvela sa „Clarisse” din volumul *Tendres Stocks- Bunuri de lux*.

Antoine, cum era cunoscut în cercurile intime, cel de-al 2 lea fiu al principesei, a fost un tânăr erudit, diplomat, după cum îl caracteriza Martha Bibescu (verișoara lui) ca fiind “foarte frumos, cu un profil sculptat parcă în piatră, cu o privire dominatoare plină de vervă...egoist, fermecător, un astru” (Diesbach 2013, 43). Anton - botezat după numele celebrului pianist și profesor de pian Anton Rubinstein, este un personaj controversat: iubit de unii, detestat de alții, cu mai multe ambiții politice decât fratele său. A fost diplomat, ministru al Afacerilor de Externe, iar la un moment dat a fost chiar ministru plenipotențiar la Washington, la inițiativa lui Take Ionescu, acesta considerându-l extrem de potrivit pentru a rezolva ‘chestiunile evreiești’ pe cale diplomatică. Criteriul pentru care a fost ales era abilitatea sa de negociator, faptul că știa la perfecție limba engleză și nu în ultimul rând faptul că era ginerele primului ministru al Marii Britanii, Herbert Henry Asquith. Relațiile lui Anton și ale familiei Asquith cu personalități din cercurile evreiești din Paris și Londra făceau ca el să fie persoana cea mai potrivită pentru a iniția contacte cu lideri și ziare ale comunității evreiești din America. Anton Bibescu a fost un personaj influent în politica românească, fiind apreciat de Iorga, Brătianu, dar urât de Titulescu, care datorită complexelor fizice și intelectuale în fața frumuseții, erudiției și succesului diplomatic pan-european încerca să-l discrediteze în toate cercurile comune în special în cele internaționale spre consternarea tuturor.

Revenind la personajul pe care intenționez să îl prezint- Elena este născută la Bîrlad în anul 1855; educația a primit-o conform rangului și uzanței vremii prin lecții particulare. Astfel primul contact cu claviatura l-a avut prin intermediul pianistei de origine italiană Anna Barozzi, profesoară la Conservatorul din Iași, celebră nu numai ca muziciană dar și ca mamă- ea fiind mama unui alt celebru pianist și compozitor, George Boskoff. Dar cel care avea să-și pună amprenta definitiv în educația pianistică a principesei a fost Anton Rubinstein. Marele pianist a fost cel care i-a desăvârșit educația pianistică familiarizând-o cu repertoriul pianistic pornind de la Bach, Beethoven până la cel contemporan.

Există o contradicție în ceea ce privesc studiile academice pe care le-ar fi urmat principesa. Unele zvonuri spun că ea ar fi urmat studiile muzicale timp de 2 ani în capitala austriacă între anii 1870 -1872, că a primit o medalie și diploma de onoare din partea Conservatorului și că ar fi fost laureată cu Premiul I timp de doi ani consecutiv;

alte informații susțin că Elena Bibescu nu ar fi urmat cursuri la conservator deoarece în acea perioadă Rubinstein, mentorul pianistei, nu era profesor la Viena, el ar fi fost atunci doar director artistic al societății vieneze “Prietenii muzicii” și de fapt ea ar fi studiat doar în privat cu maestrul. (Zeletin 2016, 199) Mai există ipoteza că la un moment dat Elena ar fi studiat cu un maestru parizian, virtuoz al pianului, Marc de la Nux de la care ar mai fi luat lecții și Marguerite Dauphin, acompaniatoarea la vioară în anii tinereții a lui G. Enescu. (Ibidem, 207) Educația principesei conform rangului este desăvârșită și prin faptul că stăpânea șase limbi străine și scria poezii în limba germană, franceză, engleză și italiană.

Debutul ei ca pianistă în țara natală a avut loc la Teatrul cel Mare (devenit Teatrul Național cinci ani mai târziu) la 14 februarie 1873 cu un concert de binefacere în prezența cuplului regal Carol I și al Elisabetei Doamna. Programul a cuprins Concertul de Liszt nr.1, o piesă de Adolf Henselt, Concertul nr.2 de F. Chopin, “Carnavalul” de R. Schumann și *Konzertstück* de Carl Maria von Weber. Dirijorul a fost Eduard Hübsch.

Presa a elogiat-o la superlativ:

„d-șoara Epureanu se joacă cu dificultățile serioase ale tehnicii pianului. Degetele domniei sale trec cu o facilitate prodigioasă peste obstacolele mecanice: ele nu se opresc decât la ordinele artistei, pătrunse de idealul ce urmărește.” (Zeletin 2016, 218)

Profesorul și compozitorul Grigore Ventura după succesul reputat în cronica de specialitate referitor la „Carnavalul” de R. Schumann scrie:

„Artistă ne-a făcut să trecem în mod succesiv prin toate senzațiile sufletului omenesc. De la bucurie la durere, de la ideal la realitate, de la îngeri la spiriduși, toate tresăririle imaginației fecunde și maladive ale lui Schumann au fost reproduse de d-șoara Epureanu cu o mână de maestru. Ovaționarea sinceră...este un nobil și frumos exemplu dat femeii, arătându-i unde se poate ajunge prin muncă și perseverență. Ea reprezintă aurora unui orizont nou. O salutăm cu respect și admirație” (ibidem, 218)

Deoarece nu există nici un fel de imprimări audio aceste slove rămân ca mărturie a talentului și măiestriei pianistice a celei care a fost Elena Kostaki Epureanu mai târziu cunoscută ca principesa Bibescu.

Debutul tinerei pianiste la Ateneul Român avea loc la 27 martie 1873 unde a cântat tot sub bagheta lui Hübsch; atunci a interpretat o Nocturnă de Chopin și mai multe cântece românești urmat la câteva zile mai precis la 2 aprilie de un concert simfonic sub conducerea dirijorului Ludwig Wiest când a interpretat *Imperialul* de Beethoven, concert care avea să rămână în repertoriul permanent pe care-l va reproduce și pe marile scene ale lumii precum Londra, Paris, New York. Tot în seara zilei de 2 aprilie pe scena Ateneului a răsunat “Rapsodia Ungară” de Liszt, “La Campanella” de

Liszt-Paganini, Rondo de Weber, Fantezia de Renkin, *Si j'étais oiseau* de Henselt și ultima parte din concertul nr. 2 de Chopin. La acest concert pe lângă alte personaje princiere l-a cunoscut pe cel care urma să-i devină soț, principele Alexandru Bibescu. Acesta a fost fermecat de talentul și personalitatea pianistei, ca urmare o cere în căsătorie două săptămâni mai târziu.

La scurt timp după mariaj, tânăra pereche ia drumul Ungariei, spre Pesta, unde urma să-l cunoască pe marele pianist și compozitor Franz Liszt. Liszt concertase deja pe meleagurile românești între 1846-1847 în 17 orașe. (Weinberg 1967, 80) Este cunoscut faptul că Liszt a fost adânc impresionat de melosul popular românesc, de ospitalitatea românilor, de entuziasmul lor dar mai ales de întâlnirea cu Barbu Lăutaru căruia după ce conform obiceiului i-a întins paharul cu șampanie i-ar fi spus sărutându-l călduros: „Bea, Barbule lăutar, stăpânul meu, bea, căci Dumnezeu te-a făcut artist și tu ești mai mare decât mine...” (Ibidem, 95) după cum probabil se știe, impresiile sale muzicale românești au fost transpuse în partitura pentru pian „Rapsodia română”

La momentul întâlnirii cu principesa se scurseseră deja aproape două decenii, de la vizita lui F. Liszt la Gheorghe Vodă Bibescu, socrul pianistei, unde fusese invitat să concerteze. Întâlnirea dintre cei doi pianisti a avut loc în salonul unei oarecare doamne Mucanov între 8-11 noiembrie 1873 la hotelul Hungaria din Pesta. În scrisoarea către iubita lui Carolyne de Sayn-Wittgenstein, el menționează:

„O tânără prințesă Bibescu, excelentă pianistă, a strălucit de asemenea, la sărbătorire și va petrece aici o săptămână” (Zeletin 2016, 279). Mai târziu, Liszt va deveni oaspetele salonului ei de muzică de la Paris, devenind un apropiat al fiilor principesei, „a vorbit cu ei, i-a luat în brațe și i-a sărutat. În fața claviaturii, bătrânul pianist a improvizat pentru ei. Emanuel și-l aducea aminte. Anton pare-se că nu.” (Ibidem, 280)

Rue de Courcelles o stradă din Cartierul Latin, în apropiere de Arcul de Triumf din Paris, o stradă de poveste, care a apropiat mai multe destine, este un loc în care s-a scris istorie. *Rue de Courcelles* a fost locul în care principesa Bibescu împreună cu familia și-a dus traiul timp de trei decenii. Alături de Bibescu, pe aceeași stradă s-au stabilit mai multe personalități artistice și politice, românești și franțuzești deopotrivă. Aici a locuit prințul George Știrbei, venit la studii în Franța, apoi Alexandru Odobescu pe atunci prim-secretar al Legației Române din Paris, Raluca Mosuru Brâncoveanu, pianistă la rândul ei, dar și rudă prin alianță cu principesa, apoi celebra scriitoare Gabrielle Collete și compozitorul Ernest Chausson.

Hazardul îi aduce ca locuitori pe aceeași stradă și pe familia scriitorului Marcel Proust, care la rândul său avea să frecventeze salonul principesei, iar datorită prieteniei dintre Antoine și Emanuel, fii principesei vor deveni sursa principală de inspirație a romanului care l-a făcut celebru „*În căutarea timpului pierdut*”. Pe acest bulevard la numărul 69 tânăra pianistă și-a deschis salonul de muzică. Cu inima deschisă și cu brațele larg primitoare și-a întâmpinat oaspeții. Era înconjurată de oameni de vază,

artiști și literați. Printre personalitățile muzicale care au călcat pragul casei se numără Gounod, Delibes, Fauré, Ambroise Thomas și Wagner. Dintre scriitorii celebri care au poposit în casa acestei doamne se numără: Anatole France, Jules Lemaître și Leconte de Lisle.

Un musafir de suflet al salonului a fost compozitorul și pianistul Camille Saint-Saëns, care datorită admirației ce-o purta principesei a concertat frecvent alături de ea, uneori și la patru mâini. În semn de omagiu acesta i-a dedicat *Valse nonchalante* op.110. Ea a fost un sprijin moral și afectuos pentru Saint-Saëns și la moartea celor 2 băieți ai lui, fiind foarte empatică prin faptul că și ea avea tot doi fii de vârstă fragedă.

Un alt oaspete de onoare pe care-l găzduiește “salonul albastru” cum era denumit salonul de muzică al principesei este pianistul polonez de prim rang, Ian Paderewski care mai târziu avea să devină primul ministru al țării sale; acesta la rândul său o onorează cu prezența sa. Într-o scrisoare adresată fiului ei Anton ea scrie: “În ultimele 8 zile [Paderewski] a avut după fiecare concert 3000 de invitați la cină și 25 la supeu. A acceptat-o [invitația] simplu, mai presus de orice și exclusiv, pe a mea; închipuiesteți cât îi sunt de recunoscătoare...” (Zeletin 2016, 144) Datorită personalității distincte a pianistului și a renumelui său, acesta primește invitația de a concerta la București în palatul nou construit, astăzi cunoscut sub numele de Ateneul Român. La concert a participat și familia regală. Ziarul “*L’Indépendance Roumaine*” evoca: publicul de o “eleganță supremă, s-a lăsat copleșit de cântecul parcă al unor ființe supranaturale; pianul părea o voce umană și Paderewski un vrăjitor evocând mărețe umbre”

Un alt invitat de seamă al salonului principesei a fost Claude Debussy. Se pare că în acel salon, a avut loc geneza operei sale “*Pélleas et Mélisande*” deoarece dramaturgul ce a scris proza Maurice Maeterlinck, a citit crâmpoie din opera sa, oaspeților salonului; există mărturii că Debussy pe lângă alte piese pentru pian cântate la reședința din *rue de Courcelles* compuse în primă audiție a interpretat părți din această capodoperă la pianul principesei. (Ibidem, 449)

Un amănunt plin de interes ar fi faptul că din salonul de pe *rue de Courcelles* a fost influențat destinul lui George Enescu; mai precis aici a fost locul unde Enescu s-a lansat ca muzician. La început “vice-mama” cum o numea el pe principesă l-a prezentat pe acesta în salonul amicei ei, doamna de Baignères unde “domnea o atmosferă intelectuală dar fără pretenții” (Sturdza 2013, 178). El a debutat în salonul amfitrioanei la 9 ianuarie 1897, interpretând Concertul de Mendelssohn pentru vioară și „Sonata Kreutzer” fiind acompaniat de principesă. Acesta a fost momentul când s-a pecetluit destinul său de muzician, fiindcă aici a făcut cunoștință cu Saint-Saëns și cu cel de care va fi multă vreme legat, dirijorul Edouard Colonne. Enescu a fost un obișnuit al casei, al salonului; a locuit la Bibești la Paris o bună perioadă de vreme. Un an mai târziu, la vârsta de 17 ani, familiar deja al salonului albastru, va cânta la un matineu muzical în onoarea ducese de Vendôme, sora regelui Belgiei; printre invitați se aflau ambasadorii Angliei și ai Rusiei, soția ambasadorului Italiei și alte somități; și atunci gazda l-a

acompaniat pe tânărul violinist. Mai târziu cei doi au concertat tot la Paris alături de Gabriel Fauré și Vincent d'Indy.

În salonul albastru își face apariția și poetul Sully Prudhomme, de care se apropiau razele încoronării cu cel dintâi premiu Nobel pentru literatură pe ale cărui versuri Enescu va scrie liedurile opus 4 (*Le Galop* și *Soupir*) compusă în același an în care va debuta cu *Poema Română* (1898).

Principesa, cu inima deschisă își aduce protejatul la București care va concerta într-un cadru festiv organizat de regină cu o primire triumfală: o recepție la Consiliul de Miniștri, alta la ministrul Spiru Haret și apoi la Palatul Regal. La 5 decembrie 1899 principesa și tânărul muzician Enescu dădeau primul concert împreună la Ateneul Român. Muzicianul i-a fost etern recunoscător pentru sprijinul acordat și a considerat-o ca pe o a doua mamă; drept admirație și recunoștință i-a dedicat toate compozițiile sale scrise până la opera *Oedip*. (Ghiorghe, Sabina, 2012) „Mulțumită admirabilei ființe superioare care a fost principesa Hélène Bibesco (...) mi-a fost cântată „Poema română”. Ea mi-a deschis porțile Parisului”, mărturisește însuși compozitorul

Alături de rolul de deschizător de drumuri al carierei celui care a devenit marele nostru compozitor George Enescu, numele principesei Bibescu este legat și de încetățenirea conceptului de concert la București, la nivelul înalt, european la care a adus concertul. Astfel la recitalul pe care l-a oferit sub patronajul regalității la Teatrul Național, în prezența cuplului regal, casa de piane Bösendorfer din Viena a trimis primul pian de acea marcă ce va fi folosit pe scena românească (Ibidem, 176)

Principesa Bibescu prin prisma personalității ei, prin generozitatea sa înnăscută atunci când i se cerea nu precupețea efortul de a sprijini persoanele nevoiașe, dar care pune și o vorbă bună pentru tineri necunoscuți, talentați și dornici de afirmare; prin aculturație a adus un nou suflu în spațiul muzical românesc; se spune că principesa la un moment dat ar fi căzut în dizgrația regelui Ferdinand datorită ședințelor de spiritism la care principesa lua parte alături de regină; fiind repudiată a fost nevoită să se mute cu domiciliul din țară, dar pentru că își păstrase legăturile cu familia din Țara Românească, a revenit anual. (Ghiorghe, Sabina 2012) Astfel datorăm faptul că a promovat muzica clasică, cultă așa cum o știm astăzi. A introdus publicului român muzica lui Beethoven, Chopin, Liszt etc. atunci când pe pământul românesc muzica cunoscută era doar cea bisericească sau lăutărească.

În Țara Românească forma de cultură muzicală se făcea auzită în familiile boierești, într-o perioadă anume destinată prin balurile protipendadei. Cele mai selecte baluri erau cele ale casei regale, ale moșierilor Știrbei și Bibescu, unde invitații erau aleși pe sprânceană. Celebrele baluri constau conform uzanței europene dintr-un supeu și un cotilion (un calup de dansuri în ritm de marș, întrerupte de pauze în care erau oferite daruri doamnelor și domnițelor). Acest cotilion era alcătuit din 3-4 perechi de tineri ce dansau în formație pătrată, în care perechile se schimbau între ele. Întotdeauna cotilionul avea un conducător, care era ales printr-un consens tacit; conducătorului i se cerea autoritate ca să mențină ordinea printre dansatori, o voce puternică care să explice

figurile și să comande mișcările; dintre personalitățile care s-au remarcat ca și conducători de cotillion au fost Alexandru Marghiloman, Emil Lahovary și Alexandru Davila (Argetoianu 1991, 87)

Astfel prin concertele pe care le-a dat pe podiumul românesc, prin invitații de excepție pe care i-a avut alături principesa-pianistă, a asimilat muzicii românești și pe cea internațională, europeană.

„Elena Bibescu, o artistă desăvârșită, cu suflet mare, desprins din toate meschinăriile unei lumi care nu a reușit să-și imprime egocentrismul pe firea ei” după cum spunea marele nostru compozitor al cărui drum spre celebritate a fost marcat de întâlnirea cu această ambasadoare a aristocrației românești și europene în același timp.

Principesa rămâne un simbol feminin marcant alături de celelalte doamne distinse, de origine română cu sânge albastru precum Martha Bibescu, Elena Văcărescu și Anna de Noilles (descendentă a familiei Brâncoveanu) cu care era înrudită prin alianță în universul aristocrației de elită.

Elena Bibescu a decedat subit la vârsta de 47 de ani, la revenirea în țară unde dorea să pună la punct niște afaceri legate de pământ. A murit în urma unei hemoragii la stomac. Se presupune că ar fi avut un cancer gastric galopant. Este înmormântată în ținutul natal, la Bîrlad. În semn de prețuire școala gimnazială nr. 5 din Bîrlad, îi poartă numele.

Referințe bibliografice:

- Argetoianu, Constantin. 1991. *Pentru cei de mâine amintiri din vremea celor de ieri*. Memorii. Jurnale. Vol. 1, partea 1. București: Editura Humanitas
- Diesbach, Ghislaine de. 2013. *Prințesa Bibescu. Ultima orhidee*. Biografie. În românește de Constantin Popescu. București: Editura Vivaldi.
- Erbiceanu, Constanța. 1989. *Scrisori*. Ediție îngrijită și comentată de Iosif Sava. București: Editura Muzicală.
- Ghiorghe, Sabina, 2012. *Povestea principesei Elena Bibescu, marea pianistă care l-a lansat pe George Enescu la Paris*. <https://adevarul.ro/stiri-locale/vaslui/povestea-principesei-elena-bibescu-marea-pianista,ultima-accesare:15.11.2022>
- Sturdza, Mihai. 2016. *Aristocrați români în lumea lui Proust*. București: Editura Humanitas.
- Weinberg, Isidor, 1967. *Momente și figuri din trecutul muzicii românești*. București: Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor.
- Zeletin, C.D. 2016. *Scrieri. Principesa Elena Bibescu, marea pianistă, născută Kostaki Epureanu, și începuturile carierei pariziene a lui George Enescu. Vol.5*. București: Editura Spandugino.